

Michał Stachurski*

LUKA PRAWNA W USTROJU DEMOKRATYCZNYM W RELACJI PRAWO A FILOZOFIA POLITYKI I ETYKA – WYBRANE PRZYKŁADY

LEGAL GAP IN THE DEMOCRATIC SYSTEM IN THE RELATIONSHIP
BETWEEN LAW AND POLITICAL PHILOSOPHY AND ETHICS –
SELECTED EXAMPLES

Abstract: The article analyzes the phenomenon of legal loopholes as an ethical issue in democratic systems. It argues that a legal loophole is not merely a legislative omission but a problem embedded in the relationship between the state and its citizens. Three ethical perspectives are discussed: liberal (undermining equality and procedural justice), conservative (threatening the moral continuity of the community), and personalist (violating human dignity). The analysis of selected loopholes in Polish constitutional and criminal law reveals their ethical consequences, including the erosion of public trust, inequality before the law, and weakening institutional authority. The conclusion emphasizes that effectively addressing legal loopholes requires both precise legislation and ethical reflection on the common good and the state's responsibility toward its citizens.

Keywords: legal loophole, ethics, democracy, law, common good, justice, human dignity.

Wśród różnych ustrojów politycznych¹ przyjmuje się, że w obecnie najbardziej preferowanym – demokracji – jednym z celów jest cykliczne wybieranie legalnych władz przez osoby do tego uprawnione na drodze wyborów oraz na skutek tych politycznych decyzji prowadzenie tzw. obywatelskiej (przynajmniej) quasi-kontroli ochrony praw oraz swobód obywatelskich. W literaturze przedmiotu wyróżnia się bowiem różne sposoby oddziaływania w świecie polityki. W jednym

* Michał Stachurski – doktor nauk humanistycznych (filozofia), Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, Dialogiczne Towarzystwo Naukowe – Społeczeństwo i Polityka, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2877-3895>, e-mail: michal.stachurski@poczta.onet.pl.

¹ Ma się tutaj na myśli ustroje polityczne podzielone ze względu na sposób wyłaniania i sprawowania władzy, tj. demokracja, autorytaryzm i totalitaryzm.

z przedmiotowych opracowań zaznacza się trzy możliwe sfery oddziaływania: grę polityczną, rządzenie i nacisk społeczny². W kontekście zaproponowanego tematu interesującym aspektem jest tzw. nacisk społeczny. Model ten

[...] przypomina nam o tym, że oddziaływanie między rządzącymi a rządzo-
nymi (gdzie samo to określenie musi podlegać relatywizacji kontekstowej)
nie jest relacją jednostronną (nie mylmy bilansu oddziaływań z jednym tyl-
ko kierunkiem), lecz dynamicznym sprzężeniem zwrotnym. Rządzeni nie są
tylko przedmiotem oddziaływania, tworzywem dla politycznych demiurgów,
wyłącznie adresatami nakazów, zakazów, wezwań czy nawet ofert. Są też bazą
rekrutacyjną czynnych polityków i zarządców, rezerwuarem – warunkowego
jednak! – poparcia, lecz i czymś więcej: siłą inicjatywną, zaporową albo speł-
niającą rolę swoistej zwrotnicy³.

Zagadnienie to jest istotne, gdyż siła nacisku społecznego w demokratycznym państwie prawa jest ważna zarówno w sytuacji, gdy prawa i swobody obywatelskie są łamane, jak również gdy prawo jest stanowione w sposób co najmniej wadliwy.

Należy także zwrócić uwagę, iż jednym z praw człowieka uznanych w syste-
mie demokratycznym jest pełne i niczym nieograniczone prawo do obrony przed
organami administracji publicznej. Jak zaznacza jedna z polskich badaczek zagad-
nienia Agnieszka Nogal – w kontekście ujęcia ciała jako podstawowego podmiotu
wobec którego realizowało się oraz nadal się realizuje prawa człowieka, jak i same-
go rozwoju pojęcia «prawa człowieka» –

do prawa człowieka pierwszej generacji należały prawa osobiste i polityczne.
Podstawową ideą tkwiącą u ich podstaw była godność ludzka. Bezpośrednio
z *habeas corpus* wynikały prawa osobiste. Żadna władza nie mogła odtąd stosowa-
ć kaźni ani tortur, wszelka kara wymagała zaś sprawiedliwego procesu oraz
wyroku⁴.

Wszystkie trzy wymienione zagadnienia: nacisk społeczny, prawa i swobo-
dy obywatelskie oraz prawo do obrony w kontekście ustroju demokratycznego
w sposób bezpośredni łączą się z problemem luki prawnej rozumianej zarówno
w perspektywie prawa, jak i perspektywie etycznej. Luka, bez względu na to,
w jakiej gałęzi prawa występuje (karnym, cywilnym, czy dyscyplinarnym), może
wpływać negatywnie na sytuacje konkretnego obywatela i dotyczy to wszystkich
aspektów życia – prywatnego, publicznego czy zawodowego. Wydaje się zatem, że
podjęcie refleksji na temat znaczenia luki prawnej na gruncie etyki w demokra-
tycznym państwie prawa wydaje się być uzasadnione.

² Por. M. Karwat, *O niezbędnym dopełnieniu optyki kratycznej w naukach o polityce* [w:] *Nauki o polityce 2.0. Kontrowersje i konfrontacje*, red. S. Sulowski, Warszawa 2018, s. 79.

³ *Tamże*, s. 80.

⁴ A. Nogal, *Prawa człowieka* [w:] *Filozofia prawa. Normy i fakty*, red. J. Hołówka, B. Dziobkowski, Warszawa 2020, s. 202.

Celem artykułu jest przedstawienie tego zagadnienia z dwóch stron: szerszej (luka prawna a stanowienie prawa w kontekście dobra wspólnego), jak i węższej (przykładowe luki prawne w polskim systemie prawnym i możliwe skutki etyczne zarówno dla samych obywateli, jak i relacji między obywatelem a państwem rozumianym jako poszczególne organy reprezentujące państwo).

1. UZASADNIENIE BADAWCZO-METODOLOGICZNE

Przyjęta w artykule perspektywa badawcza opiera się na analizie normatywno-filozoficznej, która pozwala uchwycić zjawisko luki prawnej zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym. Zastosowana metodologia łączy trzy komplementarne podejścia: analizę aksjologiczną, analizę dogmatycznoprawną oraz analizę kontekstową, odnoszącą się do funkcjonowania instytucji demokratycznych we współczesnych polskich warunkach prawnych.

Po pierwsze, artykuł zakłada wyraźnie określoną perspektywę badawczą opartą na filozofii prawa i filozofii politycznej, co umożliwia umieszczenie zagadnienia luki prawnej w szerszym kontekście relacji między prawem pozytywnym, normami moralnymi i dobrem wspólnym. Wybór takiego ujęcia wynika z założenia, że luka w prawie nie jest wyłącznie problemem techniczno-legislacyjnym, lecz zjawiskiem ujawniającym strukturalne napięcia w demokratycznym państwie prawa. Po drugie, dobór stanowisk teoretycznych – reprezentowanych przez Johna Rawlsa, Rogera Scrutona oraz Jacques'a Maritaina – ma charakter celowy i wynika z merytorycznej komplementarności ich podejść. Rawls reprezentuje nurt liberalny, koncentrujący się na równości i sprawiedliwości proceduralnej; Scruton – nurt konserwatywny, akcentujący znaczenie tradycji, ładu moralnego i stabilności instytucjonalnej; Maritain zaś – nurt personalistyczny, wskazujący na godność osoby ludzkiej jako fundament porządku prawnego. Wybór tych autorów ma na celu ukazanie, że zjawisko luki prawnej może być różnie oceniane w zależności od przyjętej podstawy aksjologicznej, ale w każdym z tych ujęć jawi się jako problem istotny i wymagający rozwiązania. Po trzecie, metodologia obejmuje analizę dogmatyczną konkretnych aktualnych przepisów prawa polskiego (m.in. Konstytucji RP oraz Kodeksu karnego), które w praktyce mogą prowadzić do powstawania luk *extra legem*, *intra legem* lub *contra legem*. Analiza ta służy ukazaniu realnych konsekwencji etycznych związanych z funkcjonowaniem niepełnych lub nieprecyzyjnych norm prawnych. Wybór przykładów został dokonany na podstawie ich znaczenia społecznego, ich obecności w debacie publicznej oraz ich potencjału do generowania sporów polityczno-prawnych. Po czwarte, zastosowane podejście łączy refleksję normatywną z analizą praktycznych skutków luki prawnej dla relacji obywatel – państwo. Oznacza to, że przyjęta metodologia nie ogranicza się wyłącznie do rekonstrukcji poglądów teoretycznych, lecz uwzględnia także praktyczne

następstwa etyczne, takie jak erozja zaufania społecznego, brak poczucia bezpieczeństwa prawnego czy nierówność wobec prawa.

Przyjęte rozwiązania metodologiczne i merytoryczne umożliwiają zatem ukazanie zjawiska luki prawnej w sposób wieloaspektowy – jako problemu prawnego, politycznego i etycznego – co pozwala nie tylko opisać wskazane zagadnienia, ale również formułować wnioski istotne dla funkcjonowania demokratycznego państwa prawa.

2. LUKA PRAWNA W PERSPEKTYWIE PRAWNEJ I ETYCZNEJ – WYBRANE ASPEKTY

Jedna z dostępnych obecnie encyklopedii wyjaśnia, iż luka prawna występuje wówczas, gdy przepis prawa nie normuje jakiejś sytuacji, którą powinien regulować⁵. Wymienia się co najmniej trzy możliwe rodzaje luk prawnych⁶: *extra legem*, *intra legem* oraz *contra legem*. Pierwsza z wymienionych luk oznacza sytuację, w której następuje brak obowiązywania normy prawnej w stosunku do danego stanu faktycznego. Luka *intra legem* oznacza co prawda istnienie normy prawnej dla danego stanu faktycznego, lecz przypisanie skutków tej normy prawnej nie mogłoby nastąpić na sposób automatyczny. Z ostatnią z wymienionych w tym porządku luk prawnych (*contra legem*) mamy do czynienia, gdy dla danego stanu faktycznego występuje zarówno norma prawna, jak i skutek prawny, lecz nie jest to norma uznana za właściwą⁷. Wszystkie trzy wymienione luki rodzą określone skutki prawne i etyczne. Skutki prawne będą rozumiane jako określone działania, które mogą być odbierane negatywnie w relacji obywatel – państwo, a także państwo – obywatel⁸. Oznacza to także, iż wymienione wyżej luki mogą być wykorzystywane w sposób represyjny przez organy administracji publicznej wobec konkretnego obywatela.

Zagadnienie luki prawnej można również rozpatrywać w kontekście różnych nurtów współczesnej etyki, które nadają jej odmienny sens aksjologiczny. Luka prawna – jako brak regulacji tam, gdzie regulacja jest etycznie i społecznie oczekiwana – ujawnia bowiem napięcie między prawem pozytywnym a porządkiem moralnym.

⁵ Luka prawna [w:] *Encyklopedia PWN*, <<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/luka-w-prawie;3934419.html>> [edycja: 10.10.2025].

⁶ Znacznie szerzej na ten temat w: E. Skorczyńska, *Luka w prawie. Istota zjawiska oraz jego znaczenie dla prawa administracyjnego*, Warszawa 2017, s. 81-226.

⁷ Por. M. Koszowski, *O lukach w prawie rzadko spotykanych słów kilka*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2013, nr 1, s. 111-112.

⁸ Luka w prawie może być także niekorzystna z perspektywy np. obniżonych wpływów z danin publicznych. Wątek ten powinien być przedmiotem odrębnej, szerszej analizy.

Z perspektywy etyki liberalnej, której przedstawicielem jest m.in. John Rawls, luka prawna stanowi problem naruszający zasadę sprawiedliwości rozumianą jako bezstronność. Rawls podkreśla, że fundamentem dobrze urządzonego społeczeństwa jest zapewnienie równego dostępu do praw i wolności, a także uczciwe rozłożenie obowiązków i korzyści wynikających z uczestnictwa w życiu wspólnotowym. W tym kontekście warto przytoczyć stanowisko tego myśliciela w zakresie relacji: stosunek polityczny a reżim konstytucyjny w ujęciu liberalizmu politycznego. Rawls pisze, że wspomniana relacja ma

[...] dwie cechy szczególne: Po pierwsze jest stosunek między osobami w obrębie struktury podstawowej społeczeństwa, struktury podstawowych instytucji, do których wступujemy tylko przez urodzenie, i które opuszczamy dopiero umierając [...]. Po drugie władza polityczna jest zawsze władzą opartą na przymusie, na sankcjach podstawowych, ponieważ tylko władza państwowa jest upoważniona do posługiwania się siłą w obronie prawa. W reżimie konstytucyjnym szczególną cechą stosunku politycznego jest to, że władza polityczna jest ostatecznie władzą ogółu, to jest władzą wolnych i równych obywateli jako ciała zbiorowego⁹.

W kontekście prezentowanej refleksji przedstawiona myśl Rawlsa może doprowadzić do przekonania, iż istnienie luki prawnej wpływa na nierówności – tworząc przestrzeń, w której jednostki lub instytucje korzystają z braku normy dla własnej przewagi. Tym samym podważa ona zasady społecznego zaufania i równowagi, które są podstawą umowy społecznej. Należy zatem uznać, iż według Rawlsa luka powinna być jak najszybciej usunięta, gdyż może zagrażać wartości równości, a w tym kontekście prawa obywatela do równości wobec prawa i tzw. sprawiedliwości proceduralnej.

W ujęciu etyki konserwatywnej, reprezentowanej m.in. przez Rogera Scrutona, luka prawna jest nie tylko deficytem formalnym, ale przede wszystkim naruszeniem ciągłości swoistego moralnego ładu. Scruton podkreśla znaczenie tradycji, autorytetu i dobra wspólnoty jako czynników stabilizujących społeczeństwo. W jednym ze swoich kluczowych tekstów zaznacza:

[...] prawo jest wolą państwa i wyrazem jego władzy w stosunkach wewnętrznych [...]. W zakresie zainteresowania prawa muszą wchodzić wszystkie działania, które mogą się przyczynić do umocnienia lub zerwania więzi zaufania i lojalności. Oczywiście zasady – ochrona umów, zakaz nieumotywowanej przemocy, wspólna esencja prawa cywilnego i karnego – wynikają z tego poglądu tak samo jak z każdego innego¹⁰.

Luka w prawie oznacza to zatem niepewność normatywną, która osłabia zaufanie do instytucji i eroduje wspólne poczucie obowiązku moralnego,

⁹ J. Rawls, *Liberalizm polityczny*, przekł. A. Romaniuk, Warszawa 1998, s. 197.

¹⁰ R. Scruton, *Co znaczy konserwatyzm*, przekł. T. Bieroń, Poznań 2002, s. 109-110.

jednocześnie wpływając na możliwość zaburzenia relacji i dbania o wspólnotę – także w sensie politycznym. Scruton zwracał uwagę, że prawo nie może być wyłącznie technicznym narzędziem – ma ono odzwierciedlać duchowy i kulturowy porządek wspólnoty. W tym sensie luka prawna staje się nie tylko problemem legislacyjnym, ale i etycznym kryzysem odpowiedzialności: jest symptomem zaniedbania moralnego obowiązku państwa wobec obywateli.

Natomiast w ujęciu etyki personalistycznej, inspirowanej myślą Jacques'a Maritaina, luka prawna dotyka bezpośrednio kwestii godności osoby ludzkiej. Maritain postrzegał człowieka jako byt posiadający niezbywalną wartość, której prawo powinno służyć. Luka w prawie oznacza w tym przypadku przestrzeń, w której osoba ludzka może zostać pozbawiona ochrony należnej jej z racji bycia osobą. W perspektywie personalizmu prawo pozytywne ma sens o tyle, o ile odzwierciedla porządek moralny wynikający z natury ludzkiej i dobra wspólnego. Jak zauważa francuski myśliciel,

[...] skoro rządy znaczą prawo, posłuszeństwo wobec nich musi być sprawą sumienia, to znaczy posłuszeństwem okazywanym w sposób właściwy ludziom wolnym, w imię wspólnego dobra. Tym samym jednak nie ma rządów tam, gdzie nie ma sprawiedliwości. Rządy niesprawiedliwe nie są rządami, tak jak niesprawiedliwe prawo nie jest prawem¹¹.

Luka prawna jest zatem nie tylko niedoskonałością systemu, ale także moralnym uchybieniem wobec osoby i jej transcendentalnej godności, a także przejawem nierównego traktowania wszystkich osób jednakowo wobec prawa pozytywnego. Sytuacja taka może wystąpić wówczas, gdy jeden organ administracji publicznej w tej samej sprawie interpretuje przepis zawierający lukę na korzyść obywatela, a drugi organ wobec innego obywatela – negatywnie czy wręcz represyjnie.

Zestawienie tych trzech stanowisk ukazuje, że luka prawna nie jest jedynie technicznym błędem ustawodawcy, lecz zjawiskiem, które narusza podstawy etycznego ładu społeczeństwa demokratycznego. Dla Rawlsa jest ona zagrożeniem dla sprawiedliwości, dla Scrutona – dla moralnej ciągłości wspólnoty, a dla Maritaina – dla nienaruszalnej godności osoby ludzkiej. W tym sensie refleksja nad luką prawną wymaga nie tylko interwencji legislacyjnej, lecz również namysłu etycznego nad relacją prawa, moralności i dobra wspólnego.

¹¹ M. Maritain, *Człowiek i państwo*, przekł. A. Grobler, Kraków 1993, s. 134-135.

3. PRZYKŁADOWE LUKI W POLSKIM PRAWIE I MOŻLIWE ICH SKUTKI DLA OBYWATELA W PERSPEKTYWIE ETYCZNEJ – WYBRANE PRZYKŁADY

Egzemplifikacja poszczególnych luk w prawie w kontekście zaproponowanej re-fleksji będzie przede wszystkim nakierowana na aspekt etyczny w stosunku do ewentualnych konsekwencji na gruncie obywatel – państwo (organy państwa). Niewątpliwie różnego rodzaju sytuacje pokazują, jak brak doprecyzowania określonych przepisów (które mogą być rozumiane jako rodzaj luki w prawie *intra legem*) może wpływać negatywnie na kwestie ustrojowe, polityczne, społeczne, a nade wszystko na indywidualną sytuację obywatela.

Jednym z przykładów niekonsekwencji w stanowieniu prawa, a zatem możliwością jej interpretacji jako swoistej luki w prawie jest zapis art. 173 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ustawy zasadniczej stanowi, iż „Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz”¹². Jednocześnie w tym samym akcie zapisano – w kontekście działania Trybunału Konstytucyjnego – iż

Organizację Trybunału Konstytucyjnego oraz tryb postępowania przed Trybunałem określa ustawa¹³.

Z jednej strony najwyższy akt prawny w Polsce zabezpiecza jedno z podstawowych praw obywatelskich, jakim jest prawo do bezstronnego i niezależnego sądu¹⁴, z drugiej zaś strony powierza się co najmniej techniczno-organizacyjne funkcjonowanie tego organu innej władzy, tj. władzy ustawodawczej. Na gruncie tego przepisu widać wyraźny spór polityczny istniejący w Polsce od 2016 r. Przedmiotowe, konstytucyjne cechy sądu i wynikające z nich prawa obywatela w ramach konfliktu politycznego zostały poddane debacie publicznej, a przez to ich znaczenie i ranga słabnie¹⁵. Istniejąca w tej sytuacji pewnego rodzaju luka w prawie sprawia, iż dochodzi do wyraźnej dychotomii prawniczej, która w sensie logiki – w ujęciu klasycznym – jest trudna do wyjaśnienia. W tym miejscu także należy podkreślić mało eksponowaną w dyskursie publicznym rolę polskiego Trybunału Konstytucyjnego, jaką jest możliwość złożenia skargi konstytucyjnej przez każdego człowieka, którego konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone¹⁶. Obywatel, stając ze swoją sprawą przed tym organem, powinien mieć pewność, iż rozstrzygnięcie będzie właściwie umocowane zarówno w sensie formalnym, jak

¹² Art. 173 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1997.78.483.

¹³ Art. 197 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1997.78.483.

¹⁴ Więcej o tym m.in. K. Olszak, *Niezawisłość, niezależność i bezstronność w sądownictwie w świetle regulacji prawnych oraz orzecznictwa*, „Głos Prawa. Przegląd Prawniczy Allerhanda” 2019, nr 2, s. 319-344.

¹⁵ Por. D. Litwin-Piotrowska, *Konflikt polityczny na przykładzie sporu o Trybunał Konstytucyjny*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio K – Politologia” 2016, s. 207-222.

¹⁶ Art. 79 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1997.78.483.

i merytorycznym. Należałoby więc wyciągnąć wniosek, iż wszelkie luki w prawie w zakresie relacji między władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą¹⁷ trzeba jak najszybciej rozstrzygnąć, gdyż mogą one negatywnie wpływać na sprawy obywateli.

Podobną lukę w tym kontekście można odnaleźć w zakresie art. 180 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten stanowi w punkcie 1 tego artykułu, iż „Sędziowie są nieusuwalni”¹⁸. Następnie w punkcie 2 zapisano:

Złożenie sędziego z urzędu, zawieszenie w urzędowaniu, przeniesienie do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli może nastąpić jedynie na mocy orzeczenia sądu i tylko w przypadkach określonych w ustawie¹⁹.

W obu wymienionych przypadkach luka prawna może wpłynąć niekorzystanie na sytuację w sądownictwie, gdyż stwarza ona możliwość m.in. nadinterpretacji bądź nadużywania delegacji ustawowych, które umożliwiają wyżej wymienione zapisy Konstytucji RP. W sensie etycznym natomiast pojawia się zagrożenie tzw. erozji zaufania obywatelskiego. Niejasność kompetencyjna podważa moralny autorytet wymiaru sprawiedliwości – obywatele zaczynają postrzegać sądy jako zależne od polityki, co osłabia legitymizację instytucji i gotowość do posłuszeństwa wobec prawa. Dodatkowo może pojawić się trudny do usunięcia efekt odstraszający na potencjalnych kandydatów na stanowiska sędziowskie. Perspektywa niepewności zawodowej – w kontekście problemu luki dotyczącej nieusuwalności sędziów – stwarza możliwość zniechęcenia osób o wysokim poczuciu etycznym, co w konsekwencji może wpłynąć na „deficyt moralny” w kadrze sędziowskiej.

W kontekście prawa karnego przykładem innej luki w prawie – luki interpretacyjnej – może być przepis art. 196 Kodeksu karnego, który mówi:

Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2²⁰.

Zapis ten od wielu lat stanowi pole do dyskusji²¹, zwłaszcza w zakresie orzecznictwa sądów powszechnych, które na różny sposób interpretują ten przepis. Ustawodawca stworzył lukę interpretacyjną ze względu na fakt, iż w żaden sposób nie

¹⁷ Dla prawdy naukowej należy podkreślić, iż jednym z zadań Trybunału Konstytucyjnego jest rozstrzyganie tzw. sporów konstytucyjnych, jednak działanie to nie jest w stanie w pełni odpowiedzieć na kwestie związane z problemem luki w prawie.

¹⁸ Art. 180 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1997.78.483.

¹⁹ *Tamże*.

²⁰ Art. 196 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. 2025.383 t.j.

²¹ W kwestii historycznego ujęcia zagadnienia warto sięgnąć do: W. Wasil, *Od bluźnierstwa do przestępstwa, czyli co tak naprawdę chroni państwo: Boga czy uczucia religijne? – studium historyczno-prawne*, „Kościół i Prawo” 2019, nr 1, s. 203-218.

doprecyzował kluczowych pojęć takich jak: «uczucia religijne» i «znieważenie». Często stawia się zarzut, iż znieważeniem nie mogą być działania wynikające z takich czynności jak: krytyka, satyra, stworzenie dzieła literackiego czy element debaty publicznej²². Wydaje się jednak, iż ochrona religii i jej elementów w demokratycznym państwie prawa, zarówno z perspektywy historycznej (dziedzictwo kulturowe), jak i z perspektywy aksjologicznej, wpisuje się w zakres formalny i treściowy pojęcia dobra wspólnego. Dobro to niezależnie od światopoglądu przedstawicieli władzy ustawodawczej i wykonawczej powinno być chronione. Luka interpretacyjna może negatywnie wpłynąć na tego typu ochronę. Jednym z głównych problemów etycznych może być w tym kontekście aspekt dotyczący konfliktu wartości. Ochrona uczuć religijnych jako dobra wspólnego może w praktyce kolidować z innymi wartościami (np. autonomią twórczą, prawem do krytyki), co wymaga trudnych wyborów etycznych; luka prawna utrudnia racjonalne i sprawiedliwe rozstrzygnięcie tych konfliktów. Sytuacja ta także może naruszać kolejną zasadę demokratycznego państwa prawa, tj. zasadę równości wszystkich obywateli wobec prawa.

PODSUMOWANIE

Analiza problemu luki prawnej w ustroju demokratycznym prowadzi do wniosku, że jest to zjawisko o głębokich konsekwencjach ustrojowych, społecznych i etycznych. Luka prawna nie jest wyłącznie techniczną niedoskonałością procesu legislacyjnego. W rzeczywistości stanowi ona poważne wyzwanie dla stabilności i wiarygodności instytucji publicznych oraz dla zaufania obywateli do państwa. Jej istnienie może prowadzić do zachwiania równowagi pomiędzy władzą a społeczeństwem, a tym samym osłabić fundamenty demokratycznego porządku.

Z perspektywy liberalnej luka prawna godzi w ideę równości i sprawiedliwości proceduralnej, prowadząc do uprzywilejowania wybranych jednostek lub grup społecznych. W ujęciu konserwatywnym zagraża moralnej ciągłości wspólnoty, podważając autorytet instytucji i norm, które mają chronić dobro wspólne. W perspektywie personalistycznej zaś podważa nienaruszalną godność osoby ludzkiej, pozostawiając jednostkę bez należytej ochrony prawnej tam, gdzie jest ona najbardziej potrzebna.

Luki w prawie mogą przyjmować różne formy – od luk *extra legem*, przez *intra legem* aż po *contra legem* – i każda z nich generuje odmienne skutki praktyczne i etyczne. Niezależnie jednak od rodzaju wspólnym mianownikiem ich funkcjonowania jest osłabienie zaufania do państwa i instytucji publicznych. Luka prawna

²² Por. M. Boczek, *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych w Polsce w ujęciu interdyscyplinarnym*, „Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development”, s. 101-104.

staje się przestrzenią niepewności, arbitralności decyzji i nierównego traktowania obywateli.

Dlatego przeciwdziałanie powstawaniu luk w prawie powinno być postrzegane jako jeden z podstawowych obowiązków demokratycznego państwa prawa. Obejmuje ono nie tylko dbałość o precyzję legislacyjną, ale również stałą refleksję nad spójnością aksjologiczną systemu prawnego. Luka prawna jest bowiem nie tylko problemem normatywnym – to również wyzwanie etyczne z perspektywy m.in. filozofii prawa i filozofii politycznej, które wystawia na próbę dojrzałość społeczeństwa obywatelskiego i zdolność instytucji demokratycznych do samonaprawy.

W tym sensie sposób, w jaki państwo reaguje na luki prawne, staje się miernikiem jakości jego ustroju i poziomu zaufania społecznego. Państwo, które skutecznie identyfikuje i eliminuje luki prawne, wzmacnia legitymację swoich działań, umacnia wspólnotę polityczną i potwierdza, że prawo rzeczywiście stoi na straży dobra wspólnego.

BIBLIOGRAFIA

- Boczek M., *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych w Polsce w ujęciu interdyscyplinarnym*, „Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development”, s. 89-110.
- Luka prawna [w:] *Encyklopedia PWN*, <<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/luka-w-prawie;3934419.html>> [edycja: 10.10.2025].
- Karwat M., *O niezbędnym dopełnieniu optyki kratycznej w naukach o polityce* [w:] *Nauki o polityce 2.0. Kontrowersje i konfrontacje*, red. S. Sulowski, Warszawa 2018, s. 61-98.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1997.78.483.
- Koszowski M., *O lukach w prawie rzadko spotykanych słów kilka*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2013, nr 1, s. 109-122.
- Litwin-Piotrowska D., *Konflikt polityczny na przykładzie sporu o Trybunał Konstytucyjny*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio K – Politologia” 2016, s. 207-222.
- Maritain M., *Człowiek i państwo*, przekł. A. Grobler, Kraków 1993.
- Nogal A., *Prawa człowieka* [w:] *Filozofia prawa. Normy i fakty*, red. J. Hołówka, B. Dziobkowski, Warszawa 2020, s. 197-212.
- Olszak K., *Niezawisłość, niezależność i bezstronność w sądownictwie w świetle regulacji prawnych oraz orzecznictwa*, „Głos Prawa. Przegląd Prawniczy Allerhanda” 2019, nr 2, s. 319-344.
- Rawls J., *Liberalizm polityczny*, przekł. A. Romaniuk, Warszawa 1998.
- Scruton R., *Co znaczy konserwatyzm*, przekł. T. Bieroń, Poznań 2002.
- Skorczyńska E., *Luka w prawie. Istota zjawiska oraz jego znaczenie dla prawa administracyjnego*, Warszawa 2017.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. 2025.383 t.j.
- Wasil W., *Od bluźnierstwa do przestępstwa, czyli co tak naprawdę chroni państwo: Boga czy uczucia religijne? – studium historyczno-prawne*, „Kościół i Prawo” 2019, nr 1, s. 203-218.

Streszczenie: Artykuł analizuje zjawisko luki prawnej jako problemu etycznego w ustroju demokratycznym. Autor wskazuje, że luka prawna nie jest jedynie efektem błędów legislacyjnych, lecz stanowi zjawisko głęboko osadzone w relacji między państwem a obywatelem. W pracy przedstawiono trzy ujęcia etyczne: liberalne (naruszenie równości i sprawiedliwości proceduralnej), konserwatywne (zagrożenie dla moralnej ciągłości wspólnoty) oraz personalistyczne (naruszenie godności osoby ludzkiej). Analiza konkretnych luk w polskim prawie konstytucyjnym i karnym ukazuje ich potencjalne skutki etyczne, takie jak erozja zaufania społecznego, nierówność wobec prawa i osłabienie autorytetu instytucji. W zakończeniu podkreślono, że skuteczne przeciwdziałanie lukom prawnym wymaga zarówno precyzyjnego stanowienia prawa, jak i refleksji etycznej nad dobrem wspólnym i odpowiedzialnością państwa wobec obywateli.

Słowa kluczowe: luka prawna, etyka, demokracja, prawo, dobro wspólne, sprawiedliwość, godność osoby.